

Onderwijstijd en lestaak, wat vindt het onderwijspersoneel?

Onderzoek AOb leden in po en vo

Marieke Jansma, 5 december 2022

Vanuit de werkagenda ‘Samen voor het beste onderwijs’¹ van de ministers Wiersma en Dijkgraaf krijgt het thema onderwijstijd voor het po en vo veel prioriteit. In de werkagenda is dit als volgt verwoord: *‘Ten behoeve van professionalisering en daarmee ook de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs brengen we relevante onderzoeken en ervaringen samen, waaronder die over onderwijstijd.’* Bij de besprekingen van de werkagenda en de nota’s hierover wordt kwaliteit van onderwijs een belangrijk uitgangspunt genoemd, maar zoekt de minister gelijktijdig naar ‘onorthodoxe maatregelen’ in de strijd tegen het lerarentekort. De minister wil snel maatregelen nemen en knopen doorhakken mét draagvlak vanuit het veld. Hiervoor is het nodig dat we eerst weten hoe het veld hierover denkt. Daarom hebben we een peiling gehouden onder al onze leden in het po en vo waarin we verschillende onderwerpen hebben uitgevraagd die een rol spelen in de discussie over onderwijstijd: randvoorwaarden voor goed onderwijs, de inzet van onbevoegden, de invulling van het curriculum, de lestaak van leraren en zeggenschap. Na een korte beschrijving van de wettelijke kaders die gelden voor onderwijstijd en de lestaak, beschrijven we hoe onze leden, leraren, ondersteuners en schoolleiders/managers in het po en vo, denken over deze onderwerpen.

De peiling is ingevuld door 8464 leden: leraren (6966), leerlingondersteuners (bv. zorgcoördinator of intern begeleider: 503), onderwijsondersteuners (bv. klassenassistent, leraarondersteuner of tao, 360), schoolleiders / managers (375) en mensen met een andere functie (260) in de verschillende onderwijssoorten van het po en vo (zie bijlage 1).

Inhoud

Samenvatting.....	2
Wettelijke kaders van onderwijstijd en lestaak	4
1. Randvoorwaarden voor goed onderwijs.....	4
1.1 Primair onderwijs	4
1.2 Voortgezet onderwijs	5
2. Inzet van onbevoegden	7
2.1 Primair onderwijs	7
2.2 Voortgezet onderwijs	10
3. Invulling van het onderwijs	11
3.1 Primair onderwijs	11
3.2 Voortgezet onderwijs	13
4. Lestaak leraren	15
4.1 primair onderwijs	15
4.2 voortgezet onderwijs.....	18
5. Zeggenschap.....	20
Bijlage 1: Respondenten.....	22

¹ [Werkagenda Samen voor het beste onderwijs juni 2022](#)

Samenvatting

Randvoorwaarden voor goed onderwijs

Zowel in het po als in het vo vinden vindt de overgrote meerderheid van leraren, ondersteuners én schoolleiders/managers de volgende randvoorwaarden essentieel voor goed onderwijs:

1. er moet een wettelijk maximum worden bepaald voor de klassengrootte
2. onderwijs moet fysiek worden gegeven en niet online
3. er moet een bevoegde leraar aanwezig zijn in het klaslokaal

Er wordt met klem aandacht voor een maximale klassengrootte. Hoe groter de klas, hoe groter de druk op het onderwijs en de leraar. Zeker met de invoering van passend en inclusief, is de werkdruk sterk verhoogd en krijgen leerlingen niet meer de aandacht die ze nodig hebben. Het aantal zorgleerlingen bepaalt in grote mate hoeveel aandacht een leraar heeft voor alle leerlingen in de klas. Het instellen van een maximale klassengrootte én een maximum aantal zorgleerlingen per klas zien veel leraren dan ook als een essentiële maatregel om de kwaliteit van onderwijs te behouden of verbeteren.

Inzet van onbevoegden

Om geen afbreuk te doen aan de kwaliteit van onderwijs moet de onderwijstijd verzorgd worden door bevoegde docenten. Alleen leraren in opleiding of leraren met een andere lesbevoegdheid zouden een rol kunnen krijgen binnen de onderwijstijd, zolang de bevoegde leraar de eindverantwoordelijkheid draagt. Als er mag worden ingeboet op de kwaliteit van onderwijs kunnen leraren met een andere lesbevoegdheid of leraren in opleiding een grotere rol spelen in de onderwijstijd. Een deel vindt dat ze dan alle vakken zouden kunnen geven, een ander deel vindt dat ze dan alleen lessen zouden mogen geven die níet in het teken staan van de kerndoelen.

De inzet van mensen zonder lesbevoegdheid is ongewenst, ongeacht of ze een hbo- of mbo-diploma hebben. In het po zouden deze mensen hooguit ingezet kunnen worden om leerlingen op te vangen. Over de inzet van ondersteuners zijn de meningen verdeeld. In het po geeft ruim de helft aan dat zij alleen in geval van nood of in het geheel niet onderwijstijd kunnen verzorgen. De andere helft vindt dat ze onderwijstijd kunnen verzorgen onder direct toezicht of verantwoordelijkheid van een bevoegde leraar. Ondersteuners zouden in het po alleen zelfstandig ingezet kunnen worden voor opvang van leerlingen of voor lessen die niet in het teken staan van de kerndoelen. In het vo ziet men meer mogelijkheden voor ondersteuners. Ruim 40% vindt dat ondersteuners onder direct toezicht van een docent onderwijstijd kunnen verzorgen. Echter, 30% - 38% (afhankelijk van over welke functie het gaat) vindt dat ze nooit onderwijstijd zouden mogen verzorgen.

Leraren, ondersteuners en schoolleiders denken hier hetzelfde over met dat verschil dat schoolleiders en onderwijsondersteuners eerder een rol voor onbevoegden zien in de onderwijstijd dan leraren en leerlingondersteuners.

Invulling van het onderwijs

Zowel in het po als in het vo geeft ruim de helft aan dat een klein deel (max 20%) van de lessen niet in het teken staat van de kerndoelen en eindtermen. Ongeveer een kwart van mensen zegt dat een kwart van de lessen niet in het teken staan van de kerndoelen en eindtermen. Veel respondenten wijzen erop dat er veel te veel taken naar de scholen worden geschoven vanuit de politiek en de maatschappij. Een ruime meerderheid in po en vo vindt dat het afhankelijk is van de les of activiteit of andere professionals kunnen worden ingezet voor de lessen die níet in het teken staan van de kerndoelen en eindtermen.

Docenten in het vo geven aan dat de onderwijstijd alleen omlaag kan als de eindtermen ook worden aangepast en/of leerlingen in minder vakken eindexamen moeten doen. Ook in het po vindt ruim de helft dat de onderwijstijd voor leerlingen in het po niet omlaag kan als de huidige kerndoelen behaald dienen te worden. Van de andere helft denken de meesten dat de leerlingen 1 á 2 uur per dag of een dagdeel minder onderwijstijd zouden kunnen ontvangen. De tijd die vrij zou komen als de onderwijstijd voor leerlingen volgens de meerderheid in het po moeten leiden tot extra vrije tijd voor leerlingen of opvang buiten de school. In het vo vindt de meerderheid dat de vrijgekomen tijd vooral moet worden besteed aan het verplicht wegwerken van leerachterstanden voor bepaalde, nader te bepalen groepen leerlingen.

Docenten wijzen ook op de risico's van de vermindering van onderwijstijd. Vanwege de dalende leerlingprestaties en de nog altijd voelbare gevolgen van de vele gemiste (fysieke) lessen vanwege corona vragen ze zich af of dit wel de tijd is om over van vermindering onderwijstijd te spreken.

Lestaak leraren

In het po werkt 73% van de leraren structureel over. 42% werkt meer dan 4 uur per week over en 14% werkt zelfs meer dan 8 uur per week over. Ook in het vo werken leraren in de regel over: 86% besteedt in werkelijkheid meer uren aan voor- en nawerk dan ze krijgen volgens de opslagfactor; 80% besteedt meer tijd aan 'overige taken'. Daarentegen besteden veel docenten in het vo minder uren aan professionalisering dan waar ze recht op hebben. Vooral docenten met grote klassen besteden meer tijd aan voor- en nawerk en overige taken dan ze krijgen en minder aan professionaliseringsuren dan waar ze recht op hebben.

Leraren willen graag het overgrote deel van hun tijd besteden aan lesgeven. Dat is waarom ze voor het vak gekozen hebben en waar ze voldoening uit halen. De ideale opslagfactor daarbij is voor het po 0,4 á 0,5 en voor het vo 0,8. 'Overige taken' zijn voor veel leraren energievreters. Ze zijn dan ook bang dat vermindering van de lestaak gaat leiden tot meer 'overige taken'. Daarnaast vrezen ze dat het gaat leiden tot werkdruk als ze in minder tijd dezelfde doelen moeten behalen. Als de verhouding tussen lestaak, voor- en nawerk van lessen en overige taken ideaal zou zijn, leidt dat voor leraren in po en vo tot een betere leskwaliteit, minder werkstress, meer aandacht voor leerlingen en meer werkplezier. Andere effecten die veel leraren noemen zijn een betere balans tussen werk en privé, minder kans op burn-out, meer tijd om te ontspannen in de vrije tijd en betere gezondheid. Deze effecten zijn het grootst voor leraren met grote klassen.

Zeggenschap

Leraren in po en vo ervaren voldoende zeggenschap over de onderwijskundige invulling van de eigen lessen en over de eigen professionalisering. Ze ervaren de minste zeggenschap over het eigen rooster en het algemeen schoolbeleid.

In zowel po als vo geeft 32% van de leraren aan een professioneel statuut te hebben. Ongeveer 10% zegt dat er geen professioneel statuut is en bijna 60% weet het niet. Als er een professioneel statuut is werkt dat in ruim de helft van de gevallen vaak wel zoals bedoeld maar niet altijd. In het po geeft 28% aan dat het statuut heel goed werkt en in het vo 11%. Resp. 4% (po) en 11% (vo) zegt dat het niet goed werkt. In beide sectoren zegt een ruime meerderheid dat de medezeggenschap goed werkt.

Wettelijke kaders van onderwijstijd en lestaak

Bij de discussie over onderwijstijd is het van belang onderscheid te maken tussen twee perspectieven:

- Onderwijstijd voor leerlingen: dit is het aantal uren les dat een leerling minimaal moet ontvangen en is vastgelegd in de onderwijswetten (= urennorm). De vraag die hierbij speelt is hoeveel tijd een leerling op school moet zijn en wat hij doet in die tijd?
- Lesgevende taak van leraren: dit is het aantal uren dat een leraar bij een volledige aanstelling voor de klas staan zoals vastgelegd in de onderwijscao's. De vraag hierbij is hoeveel uren een leraar lesgeeft en hoe dat in verhouding staat tot de andere taken?

Wettelijk kader po

- Leerlingen moeten in de acht schooljaren van het basisonderwijs ten minste 7.520 uren onderwijs krijgen. Verder moeten leerlingen in de eerste vier schooljaren (onderbouw) ten minste 3.520 uur onderwijs krijgen. In de laatste vier schooljaren (bovenbouw) is dit 3.760 uur. Scholen mogen naar eigen inzicht 240 uur verdelen over de onder- en bovenbouw zodat het totaal uitkomt op 7.520 uur. De wet schrijft voor dat de onderwijsactiviteiten evenwichtig over de dag worden verdeeld. Scholen kunnen zelf de begin- en eindtijden van de schooldag bepalen, omdat dat geen onderdeel van de onderwijswetgeving is.
- Onderwijs, en dus de invulling van de onderwijstijd, dient in het po gegeven te worden iemand met de juiste bevoegdheid of degene die op weg is naar die bevoegdheid.

Wettelijk kader vo

- De wettelijke normen voor onderwijstijd in het VO zijn 3700, 4700 en 5700 uur voor resp. vmbo (4 jaar), havo (5 jaar) en vwo (6 jaar). Deze normen zijn gebaseerd op de vakkenpakketten van de verschillende opleidingen en de studielasturen die daarvoor staan (hoeveel tijd heeft een gemiddelde leerling nodig om zich het vak eigen te maken, en hoe telt dat op over de verschillende vakken?). Er zit dus een onderbouwing onder, gerelateerd aan de voor het gewenste eindniveau benodigde lesstof. Een andere norm betekent ook dat een andere onderbouwing nodig is. Elk vak 20% minder tijd, en dan ook 20% minder lesstof? Eén of twee vakken minder?
- De wettelijke urennormen voor onderwijstijd in het VO zien op het aantal uur onderwijs dat leerlingen moeten *kunnen* volgen. Dat komt niet één op één overeen met het aantal uren dat leraren les moeten geven. De minimale lestijd voor leraren wordt bovendien geregeld in de cao-vo, niet in de wet.
- In het VO zijn onderwijstijd en lestijd niet hetzelfde. In het VO kunnen veel meer activiteiten als onderwijstijd tellen dan alleen 'traditionele' lessen.
- De wettelijke kaders voor onderwijstijd in het VO bieden veel ruimte om op schoolniveau zelf een invulling te geven aan onderwijstijd, ook wat betreft het aantal uren dat leerlingen onderwijs krijgen.

1. Randvoorwaarden voor goed onderwijs

1.1 Primair onderwijs

Om voldoende kwaliteit van onderwijs te kunnen garanderen, vinden leraren, ondersteuners en schoolleiders in het po dat de volgende randvoorwaarden nodig:

1. onderwijs moet fysiek worden gegeven en niet online (82%)
2. er moet een wettelijk maximum worden bepaald voor de groepsgrootte (79%)
3. er moet een bevoegde leraar aanwezig zijn in het klaslokaal (75%)

Opvallend hierbij is dat alle functiegroepen het in dezelfde mate eens zijn over de eerste twee voorwaarden. Wat betreft de derde voorwaarde, vindt resp. 57% en 54% van de schoolleiders en onderwijsondersteuners dat een bevoegde leraar in het klaslokaal een belangrijke randvoorwaarde voor goed onderwijs is, tegenover resp. 77% en 73% van de leraren en leerlingondersteuners. Het vso wijkt hierin wat af van de andere schoolsoorten: daar geeft 59% aan dat een bevoegde leraar aanwezig moet zijn in het klaslokaal. Andere randvoorwaarden die veelvuldig worden zijn meer handen in klas, een maximum aan het aantal zorgleerlingen per klas, focus op de kerndoelen en kritisch zijn op welke lessen wel en niet nodig zijn.

Respondenten vragen met klem aandacht voor een maximale klassengrootte. Hoe groter de klas, hoe groter de druk op het onderwijs. Zeker met de invoering van passend onderwijs en de ontwikkelingen naar steeds inclusiever onderwijs, is de werkdruk sterk verhoogd en de onderwijstijd steeds meer onder druk komen te staan. Het aantal zorgleerlingen bepaalt in grote mate hoeveel aandacht een leerkracht heeft voor álle leerlingen in de klas. Het instellen van een maximale groepsgrootte en een maximum aantal zorgleerlingen per klas zien veel leerkrachten dan ook essentiële maatregel om de kwaliteit van onderwijs te behouden of verbeteren.

'Met kleinere klassen (heb er nu al jaren 30) zou ik meer positiviteit uit mijn werk halen; meer oog voor álle kinderen en beter sturen op cognitief vlak.'

'Als de klassen verplicht kleiner worden, max 24 in regulier onderwijs, wordt de baan aantrekkelijker. Na 20 schriften, toetsen, oudergesprekken, boekenbeurten, verjaardagen, rapporten, kindverslagjes en groepsoverzichten, ben ik er altijd klaar mee. Met 30 kids in je klas moet je er dan elke keer nog 10... daar knap ik op af.'

'Voor mij zijn een kleinere klas en onderwijsondersteuners in de school echt werkdrukverlagend. Wij hebben ieder jaar groepen van boven de 30 kinderen. Dit is niet te behappen met 1 leerkracht zonder ondersteuning (groep 3!) Ik maak werkdagen van zeker 10 uur en ben dan thuis ook nog bezig voor school. Er zijn veel kinderen die op sociaal-emotioneel vlak extra zorg hebben. Met een ondersteuner kunnen deze kinderen meer aandacht krijgen of even onder begeleiding de klas uit gaan. Ook kan er met een ondersteuner heel gericht aan achterstanden gewerkt worden.'

'Te veel zorg leerlingen (gedrag, cognitie) in de klas zorgen voor te weinig onderwijs tijd en aandacht. Bij beiden doelgroepen schiet je daarin tekort. Tevens vragen ze veel aandacht waardoor ook de reguliere kinderen te weinig tijd en aandacht krijgen.'

1.2 Voortgezet onderwijs

Om voldoende kwaliteit van onderwijs te kunnen garanderen, zijn volgens docenten, ondersteuners en schoolleiders / managers in het vo de volgende randvoorwaarden nodig:

1. er moet een wettelijk maximum worden bepaald voor de klassengrootte (84%)
2. onderwijs moet fysiek worden gegeven en niet online (81%)
3. er moet een bevoegde leraar aanwezig zijn in het klaslokaal (64%)

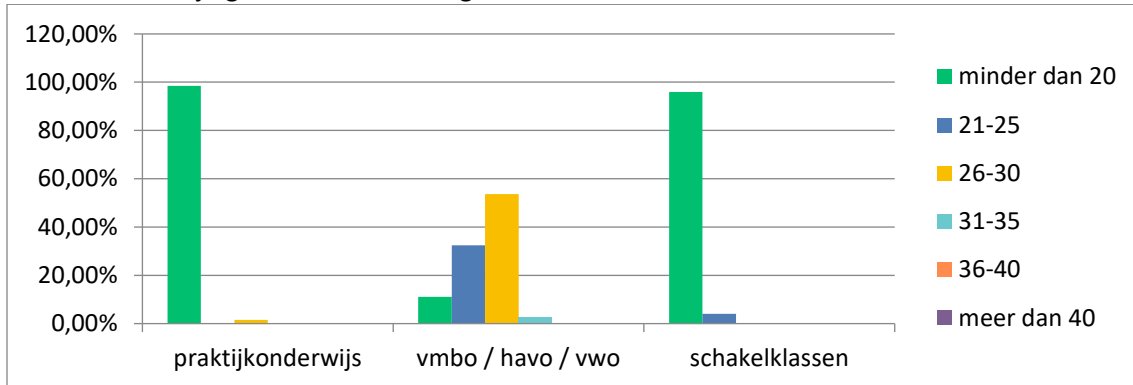
Schoolleiders/ managers hechten minder belang aan deze randvoorwaarden dan de rest van het personeel: van hen vindt 69% een maximale klassengrootte van groot belang, 72% vindt fysiek onderwijs een randvoorwaarde en 47% vindt de aanwezigheid van een bevoegde docent een randvoorwaarde voor goed onderwijs.

Waar in het vmbo, havo en vwo het meeste belang wordt gehecht aan een maximale klassengrootte, staat in het praktijkonderwijs en in de schakelklassen (waar de klassen in de regel veel kleiner zijn) het geven van fysiek onderwijs op de eerste plaats. In het praktijkonderwijs wordt minder belang

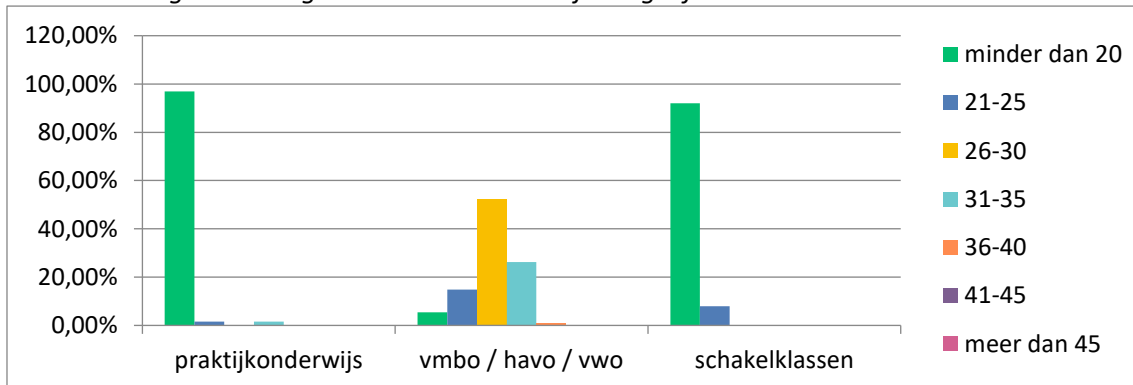
gehecht aan de aanwezigheid van een bevoegde docent: 51% geeft aan dat dit een randvoorwaarde is voor goed onderwijs.

Wat betreft de klassengrootte, geeft de helft van de docenten aan dat ze lesgeven aan klassen van gemiddeld 26 tot 30 leerlingen. Bijna een derde geeft les aan klassen van 21 tot 25 leerlingen. 3% heeft een gemiddelde klassengrootte van meer dan 30 leerlingen. Op de vraag hoe groot de grootste klas is waaraan docenten lesgeven, geeft de helft van de docenten aan dat een klas van 26 tot 30 leerlingen is. Een kwart van de docenten heeft klassen van meer dan 30 leerlingen. In de regel zijn de klassen in het praktijkonderwijs en de schakelklassen minder dan 20 leerlingen.

Tabel 1: 'Wat is je gemiddelde klassengrootte?'

Tabel 2: 'Hoe groot is de grootste klas waaraan je les geeft?'

Net als in het po, vragen veel respondenten in de open opmerkingen nadrukkelijk aandacht voor een maximale klassengrootte en wijzen ze op de nadelen van passend en inclusief onderwijs. Veel docenten geven aan dat ze een maximale klassengrootte een veel betere oplossing vinden dan het verminderen van de onderwijstijd. Grote klassen leidt tot lagere kwaliteit van onderwijs.

'Klassenverkleining leidt tot betere lessen en meer werkplezier.'

'Ik wil al jaren dat de klassen kleiner worden. Toen ik, lang geleden, begon als docent was de gemiddelde klassengrootte 24, inmiddels bij ons op school 30. Dat betekent dat ik echt minder aandacht kan besteden aan de individuele leerling. Dat frustriert mij. Uiteraard geeft een grote klas ook meerwerk qua nakijken, bijhouden resultaten leerlingen e.d. Niet minder lestijd, maar prettiger werken door kleinere klassen. Misschien automatisch meer mensen bereid om in het onderwijs te gaan werken.'

'Meer inzetten op maximale groepsgrootte dan maximale lesomvang/taken/opslagfactor/enz.'

'Voor mij als docent staan twee dingen de leskwaliteit in de weg: de groepsgrootte en de onderwijstijd. Het is niet te doen om kennis over te brengen aan 30 individuen die net in het lokaal passen. Als er enkele leerlingen ziek zijn, merk ik al verschil. Er is meer rust in de groep, en meer ruimte voor het individu. Daarnaast zijn mijn leerlingen vaak van 8.30 tot 15 of 16 uur op school. Na 14.00 nemen ze nauwelijks nog iets op. Ik gun hen meer vrije tijd om op te laden en zichzelf te ontwikkelen, zodat ze elke dag met zin en energie naar school komen.'

2. Inzet van onbevoegden

Binnen de onderwijstijd dienen leerlingen de kerndoelen (po en onderbouw vo) en eindtermen (bovenbouw vo) te behalen. In de huidige situatie dient de onderwijstijd te worden verzorgd door leraren met de juiste bevoegdheid. Onder druk van het lerarentekort wordt er op dit moment gesproken over de vraag of ook anderen dan bevoegde leraren ingezet kunnen worden in de onderwijstijd zonder dat dit ten koste gaat van de kwaliteit van onderwijs. Vanwege het lerarentekort worden in de praktijk ook al onbevoegden voor de klas gezet. Dit wordt ook wettelijk toegestaan, zoals via de G5 noodmaatregel waarin onbevoegden 22 uur per maand voor de klas mogen staan in de vijf grote steden in het po of via de wettelijke uitzonderingen voor het vo om onbevoegden in te kunnen zetten als bv. een vacature niet ingevuld kan worden (WVO, art. 33).

2.1 Primair onderwijs

Respondenten geven aan dat mensen zonder de juiste bevoegdheid alleen onderwijs kunnen verzorgen onder verantwoordelijkheid van een bevoegde leraar. Als de kwaliteit van onderwijs behouden dien te blijven zouden alleen leraren met een andere lesbevoegdheid kunnen lesgeven, maar wel onder verantwoordelijkheid van een bevoegde leraar (43%) of als noodmaatregel (25%). Een klein deel van de respondenten(17%) vindt dat deze leraren zelfstandig les zou kunnen geven. Leraren in opleiding kunnen goed lesgeven onder direct toezicht van een bevoegde leraar (43%) of zonder direct toezicht maar wel onder verantwoordelijkheid van een bevoegde leraar (31%).

Wat betreft de inzet van onderwijsassistenten en leraarondersteuners zijn de meningen verdeeld. Ruim de helft van de respondenten geeft aan dat zij alleen in geval van nood of helemaal niet les zouden mogen geven. Dit geldt sterker voor onderwijsassistenten dan voor leraarondersteuners. Iets minder dan de helft vindt dat ze les kunnen geven onder direct toezicht (onderwijsassistenten 25%; leraarondersteuners 20%) of zonder direct toezicht maar wel onder verantwoordelijkheid van een bevoegde leraar (onderwijsassistenten 16%, leraarondersteuners 28%). In het so geeft 36% aan dat onderwijsassistenten onder direct toezicht les kunnen geven en geeft 45% aan dat leraarondersteuners zonder direct toezicht maar wel onder verantwoordelijkheid van een leraar, goed les kunnen geven.

Over mensen zonder lesbevoegdheid is het beeld heel duidelijk: zij zouden nooit ingezet mogen worden om onderwijs te geven, ongeacht of ze een hbo of mbo diploma hebben. De uitgesprokenheid hierover loopt wel op naarmate het opleidingsniveau afneemt: bij hbo-ers vindt 60% dat ze nooit ingezet mogen worden, mbo4 75%, mbo3 87% en mbo1 of 2 92%. Het vso wijkt hierin iets af wat betreft inzet van hbo-ers: 40% geeft aan dat ze nooit inzet mogen worden.

Het hierboven beschreven beeld geldt zowel voor leraren, ondersteuners als schoolleiders. Het enige waarin ze verschillen van mening is de inzet van leraren in opleiding en van leraarondersteuners. Bij leraren in opleiding geven leraren en leerlingondersteuners er de voorkeur aan dat zij lesgeven onder direct toezicht van een leraar. Schoolleiders en onderwijsondersteuners vinden eerder dat dit zonder direct toezicht kan. Daarnaast vindt ongeveer de helft van de schoolleiders en

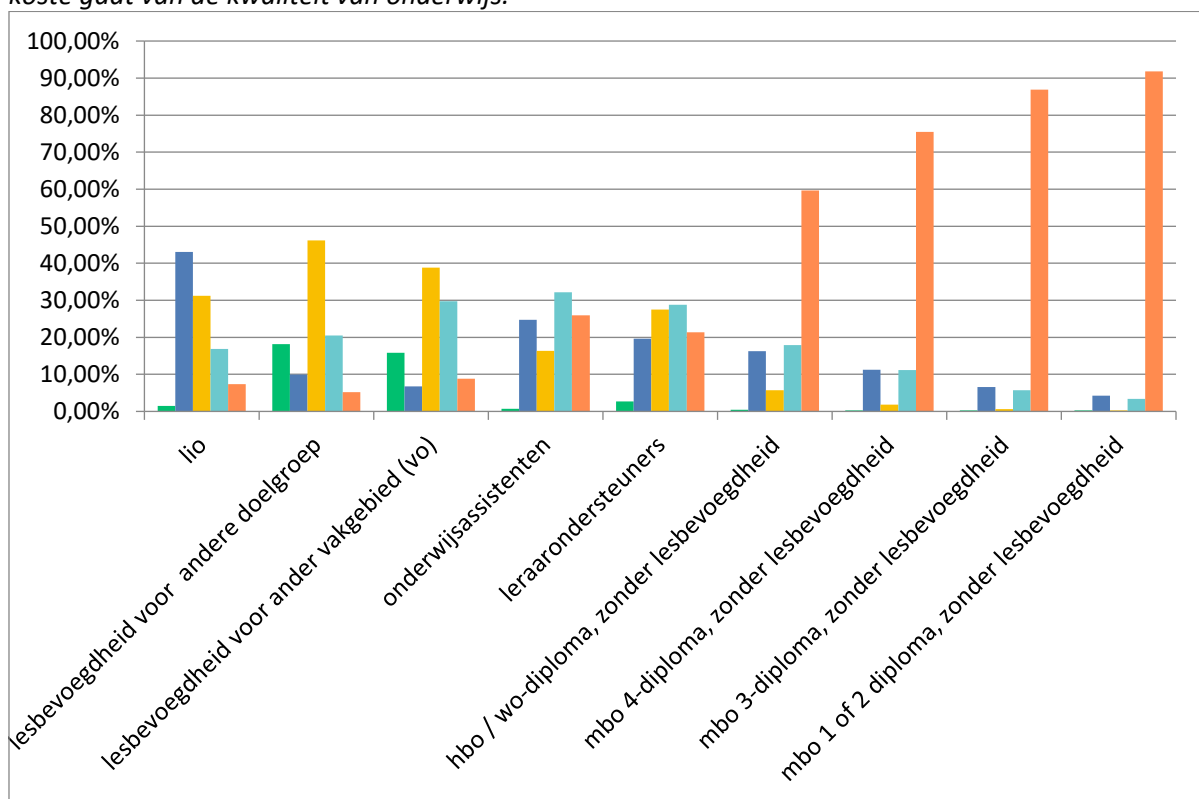
onderwijsondersteuners dat leraarondersteuners onderwijstijd kunnen verzorgen zonder dat dit ten koste gaat van de kwaliteit van onderwijs. Bij leraren en leerlingondersteuners is dit bijna 30%.

In de open opmerkingen vragen leerkrachten aandacht voor de keerzijde van de inzet van onbevoegden.

‘Omdat we nu al met onbevoegde collega's werken, komt er meer nawerk op de schouders van de bevoegde leerkrachten.’

‘Je kunt in minder tijd en met minder bevoegde mensen niet het zelfde niveau verwachten. Dat is voor de huidige leerkrachten al elke dag weer een uitdaging. Hen minder tijd geven, maar meer verantwoordelijkheid om anderen aan te sturen en daarover eindverantwoordelijk te zijn is vragen om leegloop van het onderwijs.’

Tabel 3 : ‘Geef hieronder aan wie in jouw ogen de onderwijstijd kan verzorgen, zonder dat dit ten koste gaat van de kwaliteit van onderwijs.’

Groen = altijd; blauw: onder direct toezicht van een bevoegde leraar (leraar in klaslokaal); geel: onder verantwoordelijkheid van een bevoegde leraar (geen direct toezicht); alleen in geval van nood, als er geen leraar beschikbaar is; oranje: nooit

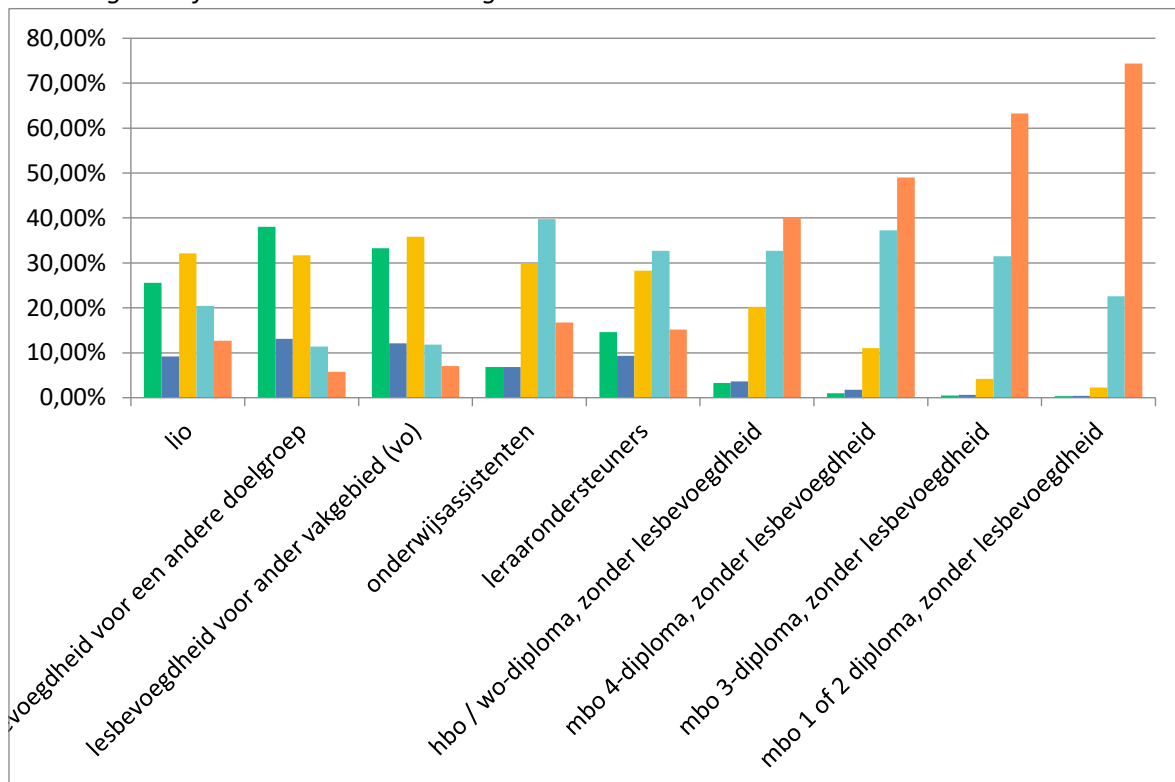
Als er mag worden ingeboet op de kwaliteit van onderwijs, zouden alleen leraren met een lesbevoegdheid voor een andere doelgroep (38%) of vak (33%) en leraren in opleiding (26%) les kunnen geven zonder aanwezigheid of toezicht van een bevoegde docent. Een ongeveer even grote groep (resp. 32%, 36% en 32%) vindt echter dat zij alleen zelfstandig lessen mogen geven die niet in het teken staan van de kerndoelen. Van de schoolleiders en onderwijsondersteuners vindt een grotere groep dat deze mensen zelfstandig ingezet kunnen worden: resp. 41% en 56% voor leraren met een bevoegdheid voor een andere doelgroep, 42% en 46% voor leraren met een bevoegdheid in een ander vak en 36% en 30% voor leraren in opleiding.

Onderwijsassistenten en leraarondersteuners zouden alleen zelfstandig ingezet kunnen worden voor opvang (resp. 40% en 33%) of voor lessen die niet in het teken staan van de kerndoelen (resp. 30% en 29%). Van schoolleiders en onderwijsondersteuners vindt resp. 30% en 42% dat een leraarondersteuner altijd zelfstandig kan lesgeven. Onderwijsondersteuners vinden daarnaast dat ze eerder ingezet kunnen worden voor activiteiten die niet in het kader staan van de kerndoelen (40%) dan voor opvang (22%). Mensen zonder lesbevoegdheid zouden nooit moeten worden ingezet (voor hbo tot mbo1/2 oplopend van 40% tot 74%), of hooguit voor opvang (voor hbo tot mbo1/2 aflopend van 33% tot 22%). Alleen mensen met hbo-diploma zou volgens 20% nog activiteiten mogen verzorgen die niet in het teken staan van de kerndoelen. De verschillende functiegroepen denken hier hetzelfde over.

In de open opmerkingen wijzen veel respondenten erop dat de wenselijkheid van de inzet van onbevoegden en wat deze wel of niet zou kunnen doen, sterk afhangt van de persoon.

‘De inzet van leraren in opleiding hangt af van het jaar, eerstejaars zet je anders in dan vierdejaars. De inzet van Onderwijsondersteuners en klassenassistenten is erg persoonsafhankelijk, de ene kan veel verantwoordelijkheid aan, aan de ander bijna geen. Ook is het heel erg afhankelijk van de tijd dat er geen bevoegde leraar beschikbaar is. Een dag lukt maar een hele wel is al veel ingewikkelder. Verder is de groep ook een belangrijke factor. Een groep met veel gedragsproblematiek is heel moeilijk over te nemen door een ander, laat staan door een niet zo pedagogisch onderlegde assistent.’

Tabel 4: ‘Geef hieronder aan in hoeverre anderen in jouw ogen ingezet kunnen worden, zonder aanwezigheid of toezicht van een bevoegde leraar.’

Groen: altijd; blauw: voor alles behalve taal en rekenen; geel: alleen voor lessen/activiteiten die niet in het teken staan van de kerndoelen; lichtblauw: alleen voor opvang leerlingen (geen onderwijs); oranje: nooit

Inzet van onderwijsassistenten en leraarondersteuners

Essentieel voor de inzet van onderwijsassistenten en leraarondersteuners is dat de leerkracht te allen tijde eindverantwoordelijk is. Op die voorwaarde kunnen onderwijsassistenten en leraarondersteuners de volgende taken uitvoeren (*tussen haakjes het percentage onderwijsassistenten resp. leraarondersteuners die dit goed zouden kunnen uitvoeren*):

- Begeleiden van (kleine groepen) leerlingen in de klas in aanwezigheid van een leerkracht, leerkracht is eindverantwoordelijk (91% en 87%)
- Begeleiden van (kleine groepen) leerlingen buiten de klas (leerkracht is in de buurt), leerkracht is eindverantwoordelijk (89% en 81%)
- Zelfstandig begeleiden van (kleine groepen) leerlingen, leerkracht is eindverantwoordelijk (75% en 68%)

Daarnaast vindt een aanzienlijk, zij het veel minder groot deel (resp. 35% en 46%) dat onderwijsassistenten en leraarondersteuners zelfstandig kunnen lesgeven zonder leraar in de buurt, indien de leraar eindverantwoordelijk is. Schoolleiders en onderwijsondersteuners vinden in grotere mate dat onderwijsassistenten en leraarondersteuners zelfstandig kunnen lesgeven met of zonder direct toezicht van een leraar. Van de schoolleiders en onderwijsondersteuners vindt resp. 51% en 47% dat onderwijsassistenten zelfstandig kunnen lesgeven met een leraar in de buurt. Resp. 21% en 26% van hen vindt dat ze dat ook zonder leraar in de buurt kunnen lesgeven. Voor leraarondersteuners liggen deze percentages op resp. 71% en 66% voor lesgeven met leraar in de buurt en 50% en 56% voor lesgeven zonder leraar in de buurt.

2.2 Voortgezet onderwijs

Voor het vo geldt een vergelijkbaar beeld als voor het po: als de kwaliteit van onderwijs behouden dient te blijven, kunnen mensen zonder de juiste lesbevoegdheid alleen lesgeven onder verantwoordelijkheid van een bevoegde leraar. Ook leraren met een andere lesbevoegdheid zouden alleen mogen lesgeven onder verantwoordelijkheid van een bevoegde leraar (57%). Een kleine groep (15%) vindt dat ze wél zelfstandig zouden mogen lesgeven. Een iets grotere groep vindt echter dat de kwaliteit van onderwijs sowieso daalt als deze onbevoegde leraren lesgeven.

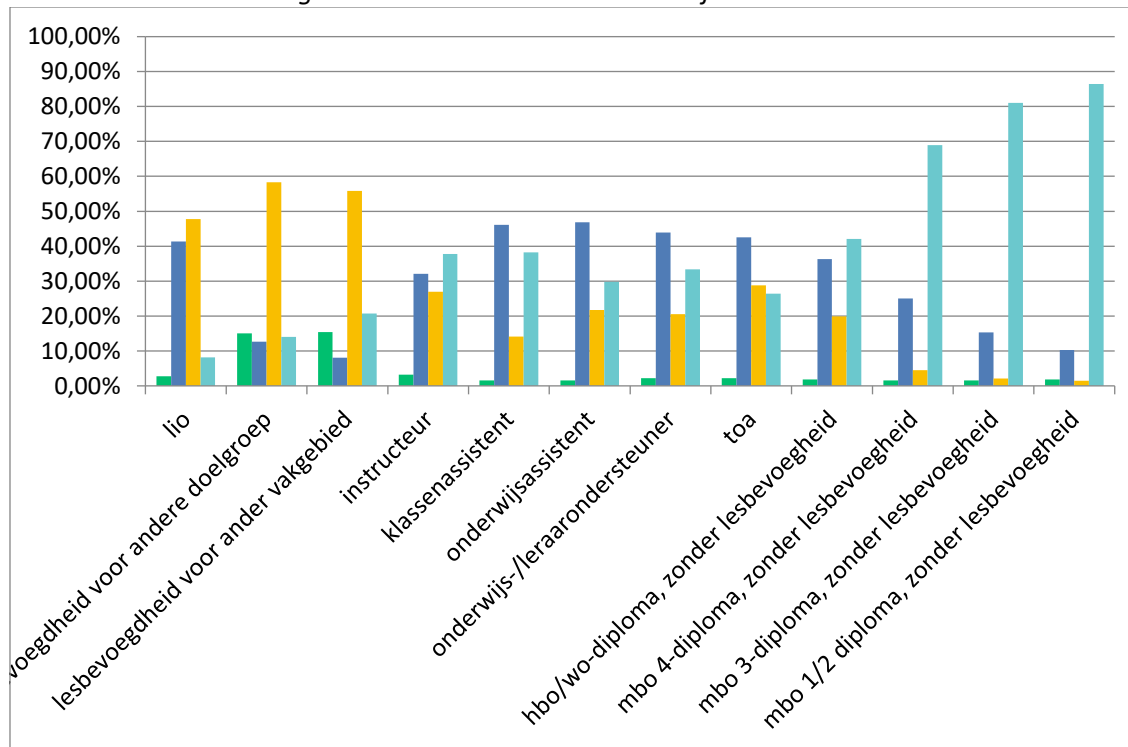
Leraren in opleiding kunnen goed lesgeven als dit onder direct toezicht (41%) of onder verantwoordelijkheid van een bevoegde leraar (48%) gebeurt. Van de schoolleiders /managers vindt een groter deel dat lio-ers zonder direct toezicht kunnen lesgeven: 28% van hen vindt ze kunnen lesgeven met direct toezicht en 64% dat ze dat kunnen onder verantwoordelijkheid van een docent. Ook mensen die werken in de schakelklassen zien een zelfstandigere rol weggelegd voor lio-ers. Van hen zegt 69% dat een lio-er zonder direct toezicht, maar wel onder verantwoordelijkheid van een docent, goed kan lesgeven.

Wat betreft ondersteuners zijn, net als in het po, de meningen verdeeld. Voor deze ondersteuners vindt resp. 32% (instructeurs), 43% (toa), 44% (onderwijs- of leraarondersteuner), 46% (klassenassistent) en 47% (onderwijsassistenten) dat ze onderwijstijd kunnen verzorgen onder direct toezicht van een leraar; resp. 14% (klassenassistent), 21% (onderwijs- of leraarondersteuner), 22% (onderwijsassistenten), 27% (instructeurs) en 29% (toa) vindt dat ze zonder direct toezicht maar wel onder verantwoordelijkheid van een leraar onderwijstijd kunnen verzorgen. 26% (toa) tot 38% (klassenassistent) vindt dat ze nooit onderwijstijd kunnen verzorgen zonder dat dit ten koste gaat van de kwaliteit van onderwijs. Schoolleiders/managers en onderwijsondersteuners zijn positiever over de inzet van instructeurs zonder direct toezicht: resp. 43% en 49% vindt dat ze zonder direct toezicht onder verantwoordelijkheid van een docent kunnen lesgeven. In het praktijkonderwijs geeft 57% aan dat instructeurs goed kunnen lesgeven zonder direct toezicht van een docent.

Over mensen zonder lesbevoegdheid, is het beeld heel duidelijk. Mensen met een mbo-diploma zouden nooit ingezet mogen worden om onderwijs te geven. Dit loopt op van 69% voor mbo4 tot 81% voor mbo3 en 86% voor mbo 1 of 2. Over mensen met een hbo-diploma oordeelt 42% dat ze

nooit kunnen lesgeven zonder verlies van kwaliteit, 36% oordeelt dat ze dit zouden kunnen onder direct toezicht van een docent en 20% vindt dat ze dit zouden kunnen zonder direct toezicht maar wel onder verantwoordelijkheid van een docent. In de schakelklassen geeft 56% aan dat mensen met een hbo-diploma onder direct toezicht van een docent goed les zouden kunnen geven.

Tabel 5: 'Geef hieronder aan of en hoe anderen in jouw ogen de onderwijstijd kunnen verzorgen, zonder dat dit ten koste gaat van de kwaliteit van onderwijs.'

Groen: altijd; blauw: onder direct toezicht van een bevoegde leraar (leraar in klaslokaal); geel: onder verantwoordelijkheid van een bevoegde leraar (geen direct toezicht); lichtblauw: nooit

3. Invulling van het onderwijs

Scholen kunnen op hun eigen manier vormgeven aan hun curriculum. Hierin kunnen ze naast de wettelijke vastgelegde kerndoelen ook schooleigen activiteiten en doelstellingen opnemen. Het idee is dat scholen 30% van de onderwijstijd kunnen inruimen voor schooleigen activiteiten en doelstellingen.

3.1 Primair onderwijs

Ongeveer de helft van de leraren is goed op de hoogte van de wettelijk vastgelegde kerndoelen. De andere helft is redelijk op de hoogte. Schoolleiders en leerlingondersteuners zijn het beste op de hoogte: resp. 76% en 68% van hen is goed op de hoogte, 21% en 31% redelijk. Van de mensen die de kerndoelen voor het po goed kennen en een mening heeft over de omvang van het curriculum geeft:

- 32% aan dat een klein deel (max 10%) van de lessen / activiteiten niet in het licht staat van de wettelijk verplichte kerndoelen (regulier po 33%; sbo 21%; so 24%; vso 24%)
- 26% aan dat 10-20% van de lessen / activiteiten niet in het licht staat van de wettelijk verplichte kerndoelen (regulier po 28%; sbo 26%; so 27%; vso 16%)
- 23% aan dat ongeveer een kwart van de lessen / activiteiten niet in het licht staat van de wettelijk verplichte kerndoelen (regulier po 21%; sbo 30%; so 29%; vso 36%)

- 15% aan dat alle lessen / activiteiten in het licht staan van de wettelijk verplichte kerndoelen (*regulier po 15%; sbo 17%; so 17%; vso 17%*)
- 5% aan dat ongeveer de helft van de lessen / activiteiten niet in het licht staan van de wettelijk verplichte kerndoelen (*regulier po 4%; sbo 6%; so 3%; vso 8%*)

Van hen vindt 25% (*taalschool: 37%*) dat de lessen / activiteiten die niet in het licht staan van de kerndoelen ook door anderen dan bevoegde leerkrachten verzorgd mogen worden. 14% vindt van niet. En 61% geeft aan dat dat afhankelijk is van de les / activiteit.

Veel respondenten wijzen erop dat er veel te veel taken naar de scholen worden geschoven vanuit de politiek en de maatschappij.

'Er is veel druk van boven over de onderwerpen die allemaal op school terug moeten komen, zonder dat in andere vlakken in de maatschappij hier mede aandacht voor is. Gezonde voeding, bewegen, burgerschap etc zijn onderdelen die niet alleen in het onderwijs een plekje zouden moeten hebben. Deze onderdelen nemen nu een groot deel van het onderwijs in, terwijl muziek, dans, drama en creatieve vorming naar de achtergrond verdwijnen. Ondanks de kerndoelen daaromtrent.'

'Ik denk dat het verminderen van lestijd enkel mogelijk is, als er niet allerlei andere maatschappelijke kwesties de school ingedruwd worden.'

Daarnaast geven leerkrachten aan veel last te hebben van de van boven opgelegde methoden.

'De invloed van methodes op het daadwerkelijke lesgeven is erg groot. Er bestaat een bepaalde afhankelijkheid omdat het veel voorbereiding kost om helemaal los van een methode te werken en methodes lijken nog steeds vooral gemaakt te worden om geld te verdienen en niet om leraren te helpen. Die methodes zijn ook zo ingericht dat ze veel tijd kosten en je alle lessen moet doen om alle doelen te hebben aangeboden en dan nog ontbreken er doelen.'

Ongeveer de helft (51%) van de respondenten vindt dat de onderwijstijd voor leerlingen in het po niet omlaag kan, ervan uitgaande dat leerlingen de kerndoelen aan het eind van groep 8 bereikt moeten kunnen hebben. Van de andere helft zegt:

- 18% dat leerlingen 1 á 2 uur per dag minder les kunnen krijgen
- 13% dat ze een dagdeel per week minder les kunnen krijgen
- 8% dat ze een dag per week minder les kunnen krijgen
- 2% dat ze 2 á 3 uur per dag minder les kunnen krijgen

7% heeft hier geen mening over.

Indien de onderwijstijd voor leerlingen omlaaggaat, zou de vrijgekomen tijd voor leerlingen volgens de respondenten die hier een mening over hebben (26% heeft 'geen mening' ingevuld) als volgt moeten worden ingevuld:

- 56% vindt dat het extra vrije tijd of opvang buiten school zou moeten zijn
- 21% vindt dat het verplichte tijd op school voor alle leerlingen moet zijn
- 12% vindt dat het verplichte tijd op school moet zijn voor bepaalde, nader te bepalen, groepen leerlingen
- 11% vindt dat het opvang binnen de school voor leerlingen of ouders die dat willen zou moeten zijn.

Indien de vrijgekomen tijd wordt ingevuld als verplichte tijd op school voor alle leerlingen of groepen leerlingen, dan dient die tijd bij voorkeur te worden ingevuld met culturele en creatieve activiteiten, gevolgd door sociale en emotionele ontwikkeling. Specifiek gaven respondenten de volgende invullingen aan:

- culturele ontwikkeling: 73%
- creatieve activiteiten: 71%

- sociale ontwikkeling: 58%
- emotionele ontwikkeling: 49%
- schooleigen curriculumonderdelen die niet in het teken staan van de kerndoelen: 41%
- wegwerken van leerachterstanden: 41%

Binnen de discussie over onderwijstijd is aparte aandacht nodig voor het speciaal onderwijs.

'Ik werk op een zmlk school. Wij vinden dat alles leren is b.v koken veel drama handen arbeid. Veel doen en leren.'

'Voor leerlingen in het speciaal onderwijs met uitstroom begeleide dagbesteding zou het curriculum opnieuw bekeken en aangepast moeten worden gericht op een gedegen voorbereiding op de uitstroom. Momenteel moet een leerling zoveel onzinnige of niet haalbare doelen behalen dat niet ten goede komt aan het sociaal emotioneel welbevinden van de leerling. Leerkrachten hebben hierdoor teveel administratieve werkdruk en schrijven veel verslagen die na uitstroom nooit meer door iemand worden bekeken. Voor deze groep leerlingen in de VSO leeftijd zou een werk/leerplaats de beste oplossing zijn, praktische vaardigheden leren uitvoeren en sociaal emotioneel sterker worden om je staande te houden op je vervolgplek, dit is de toekomst van de leerlingen en hier zou het onderwijs de mogelijkheid moeten bieden om ze deze vaardigheden aan te leren maar door de belemmering van veel onhaalbare doelen geeft dit frustratie bij de leerling en de leerkracht. Veel voorbereidingstijd is zeker voor leerkrachten in het speciaal onderwijs gewenst omdat er geen geschikte lesmethoden zijn en je alles zelf moet aanpassen en maken, zeker omdat er bij de opgestelde doelen men er niet aan heeft gedacht om te verwijzen naar geschikt lesmateriaal. Tevens denk ik dat deze leerlingen veel teveel lessuren maken mede doordat ze al lange dagen maken ook vanwege het vervoer. Van 8.30 tot 15.00 uur is een te lange dag en fungeer je deels vaak als opvang.'

3.2 Voortgezet onderwijs

65% van de respondenten in het vo geeft aan goed op de hoogte te zijn van de wettelijk vastgelegde kerndoelen, eindtermen en examensyllabi. 31% kent deze redelijk en 4% is niet op de hoogte. Vooral schoolleiders/managers zijn goed op de hoogte (78%). Van leerlingondersteuners en onderwijsondersteuners zijn 39% en 29% goed op de hoogte.

Van de mensen die goed op de hoogte zijn van de kerndoelen, eindtermen en examensyllabi en die een mening hebben ingevuld over de omvang van het curriculum geeft:

- 32% aan dat een klein deel (max 10%) van de lessen / activiteiten niet in het licht staat van de wettelijk verplichte kerndoelen en eindtermen (vmbo/havo/vwo: 33%; pro 27%; schakelkl 20%)
- 27% aan dat 10-20% van de lessen / activiteiten niet in het licht staat van de wettelijk verplichte kerndoelen en eindtermen (vmbo/havo/vwo: 27%; pro 25%; schakelkl 33%)
- 15% aan dat ongeveer een kwart van de lessen / activiteiten niet in het licht staat van de wettelijk verplichte kerndoelen en eindtermen ((vmbo/havo/vwo: 15%; pro 15%; schakelkl 20%)
- 22% aan dat alle lessen / activiteiten in het licht staan van de wettelijk verplichte kerndoelen en eindtermen ((vmbo/havo/vwo: 22%; pro 25%; schakelkl 27%)
- 3% aan dat ongeveer de helft van de lessen / activiteiten niet in het licht staat van de wettelijk verplichte kerndoelen en eindtermen (vmbo/havo/vwo: 3%; pro 8%; schakelkl 0%)

Van hen vindt 30% dat de lessen / activiteiten die niet in het licht staan van de kerndoelen en eindtermen ook door andere professionals verzorgd mogen worden. 18% vindt van niet. En 51% geeft aan dat dat afhankelijk is van de les / activiteit.

Veel respondenten wijzen erop dat er veel te veel taken naar de scholen worden geschoven vanuit de politiek.

'Onderwijstijd kan worden verminderd door ervoor te zorgen dat de politiek minder 'problemen' door het onderwijs wil laten oplossen. We zijn een onderwijsinstelling, geen maatschappelijk werk.'

'De groeiende druk en invulling van curriculum door externen draagt ook in zeer grote mate toe aan de werkdruk in en buiten lessen. Pestprotocol, corona inhaal slag, 21st century skills, persoonsontwikkeling, projectweken, burgerschap, social media vaardigheid, SOVA, etc.... Om nog maar over de zorgtaak te zwijgen.'

Daarnaast geven respondenten aan dat de onderwijstijd alleen omlaag kan als de eindtermen ook worden aangepast en/of leerlingen in minder vakken eindexamen moeten doen.

'Onderwijs tijd naar beneden? Ja, maar ook moeten de curricula worden ingekort. Anders als nog stress. Focus op de basis. Kwaliteit boven kwantiteit.'

'Minder lestijd voor leerlingen kan een goed idee zijn maar dan moet er ook naar het aantal vakken waarin een leerling eindexamen doet gekeken worden en dan moet er misschien in elk vak ook stof geschrapt worden.'

'Ik vind het belangrijk dat minder lesuren per docent, niet ook minder lesuren per klas betekent! Als mijn klassen minder lesuren krijgen, geeft mij dat alleen maar meer stress. Dan moet alle stof in minder tijd gepropt worden en heb je helemaal weinig tijd voor het individueel begeleiden van leerlingen.'

'Het probleem is ontstaan met de invoering van de Tweede Fase. Leerlingen hebben domweg te veel vakken. De profielen op havo/vwo moeten minder vakken bevatten, zodat leerlingen meer specialistisch kunnen worden opgeleid. Voor de docent betekent dat, dat hij minder klassen krijgt, waardoor voor- en nawerk minder wordt en het betekent dat hij meer de diepte in kan met de leerlingen, wat het werkplezier vergroot. Aan leerlingen die breed opgeleid zijn en van alles een beetje weten, heeft geen enkele hbo-instelling of universiteit behoefte. Verplicht wiskunde voor alle leerlingen is een mooi voorbeeld van een voor leerlingen en docenten werkdruk verhogende, totaal zinloze activiteit.'

Indien de onderwijstijd voor leerlingen omlaaggaat, zou de vrijgekomen tijd voor leerlingen volgens de respondenten die hier een mening over hebben (13% heeft 'geen mening' ingevuld) als volgt moeten worden ingevuld:

- 52% vindt dat dit verplichte tijd op school moet zijn voor bepaalde, nader te bepalen groepen leerlingen (vmbo/havo vwo 53%; pro 41%; schakelkl 52%)
- 24% vindt dat dit verplichte tijd op school moet zijn voor alle leerlingen (vmbo/havo/vwo 24%; pro 23%; schakelkl 23%)
- 24% vindt dat dit extra vrije tijd voor leerlingen moet zijn (vmbo/havo/vwo 24%; pro 36%; schakelkl 26%)

In de open opmerkingen geven veel docenten echter aan dat de onderwijstijd eerder omhoog moet dan omlaag, omdat de leerlingprestaties dalen én vanwege de voelbare gevolgen van de vele gemiste (fysieke) lesuren vanwege corona.

'Het is voor mij onbestaanbaar dat in een situatie waarbij er een daling is van kennis en vaardigheden er een discussie is over vermindering van onderwijstijd/snijden in lessentabel en andere ridicule onderwijsideeën.'

'We hebben met Corona gezien dat het helemaal mis gaat als de leerlingen minder op school zijn. Dus please please verander niks aan de onderwijstijd.'

Indien de vrijgekomen tijd wordt ingevuld als verplichte tijd op school voor alle leerlingen of groepen leerlingen, dan dient die tijd bij voorkeur te worden ingevuld met het wegwerken van leerachterstanden. Specifiek gaven respondenten de volgende invullingen aan:

- wegwerken van leerachterstanden: 72%
- verrijking schooldag, bv. creatieve activiteiten: 59%
- sociale ontwikkeling: 57%
- culturele ontwikkeling (handvaardigheid, muziek etc): 48%
- emotionele ontwikkeling: 48%
- schooleigen curriculumonderdelen die niet in het teken staan van de kerndoelen: 41%

In het praktijkonderwijs wordt er vooral de voorkeur aan gegeven om deze tijd in te vullen met activiteiten in het teken van de sociale en emotionele ontwikkeling (resp. 69% en 60%), gevolgd door creatieve en culturele activiteiten (resp. 61% en 53%) en het wegwerken van leerachterstanden (47%).

4. Lestaak leraren

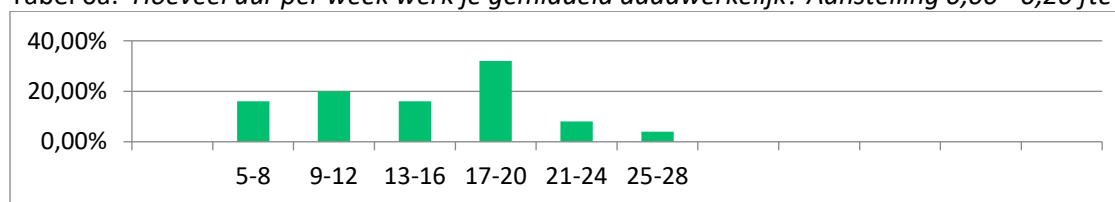
4.1 primair onderwijs

De leerkrachten in het po geven aan de volgende taakomvang te hebben:

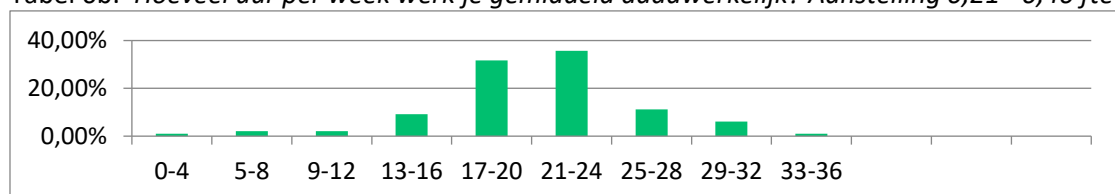
- 42% werkt 0,81 - 1,00 fte
- 32% werkt 0,61 - 0,80 fte
- 21% werkt 0,41 - 0,60 fte
- 4% werkt 0,21 - 0,30 fte
- 1% werkt 0.00 - 0,20 fte

In onderstaande tabellen is per functieomvang aangegeven hoeveel uren per week leraren daadwerkelijk werken. Hieruit blijkt dat 73% van de leerkrachten overwerkt. 42% werkt meer dan 4 uur per week over en 14% zelfs meer dan 8 uur per week.

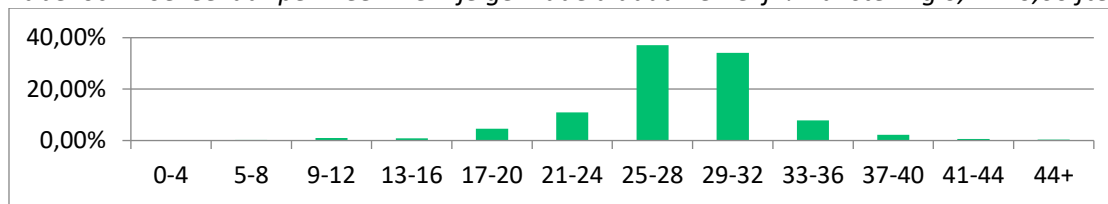
Tabel 6a: 'Hoeveel uur per week werk je gemiddeld daadwerkelijk? Aanstelling 0,00 - 0,20 fte' (n=26)

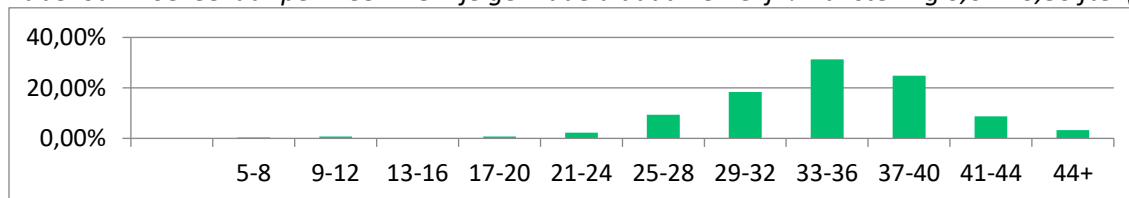
Tabel 6b: 'Hoeveel uur per week werk je gemiddeld daadwerkelijk? Aanstelling 0,21 - 0,40 fte' (n=102)

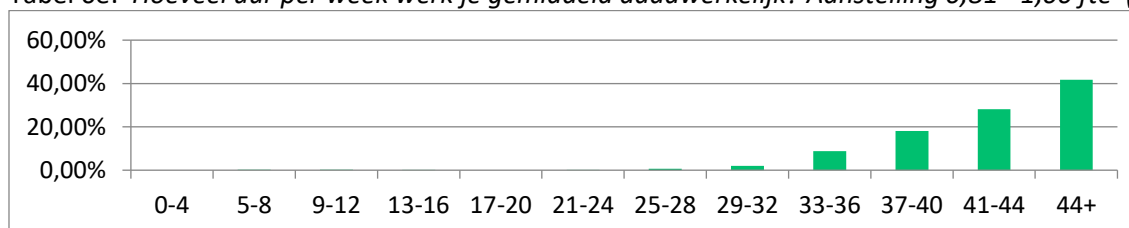
Tabel 6c: 'Hoeveel uur per week werk je gemiddeld daadwerkelijk? Aanstelling 0,41 - 0,60 fte' (n=505)

Tabel 6d: 'Hoeveel uur per week werk je gemiddeld daadwerkelijk? Aanstelling 0,61 - 0,80 fte' (n=747)

Tabel 6e: 'Hoeveel uur per week werk je gemiddeld daadwerkelijk? Aanstelling 0,81 - 1,00 fte' (n=980)

In de open opmerkingen illustreert een aantal leraren dit als volgt:

'Ik werk 0.8 fte, dus 4 dagen. Ik begin om 08.00 uur en ik ga gemiddeld om 18.00 uur naar huis. Vaak nog met een tas nakijkwerk, een idee wat ik wil uitwerken of nog een ouder die ik moet bellen of mailen. Kortom een werkdag op school van 10 uur betekent nog steeds niet dat alle lessen even goed zijn voorbereid of dat alles is nagekeken. Oorzaak: teveel administratie, werkgroepen, vergaderingen, overlegjes, kopieerklussen, het ophangen van leerdoelen in he klas etc....'

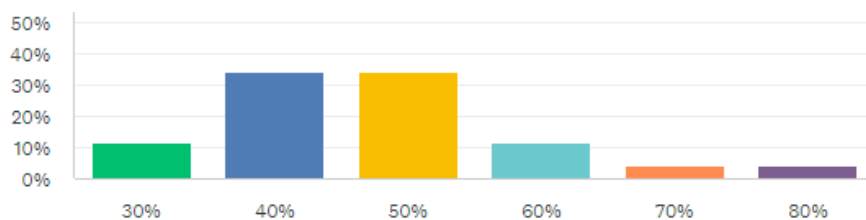
'Het is dubbel. Ik wil niet minder lesgeven, omdat ik mijn rooster nu al niet rond krijg, maar zou graag meer tijd krijgen voor les voorbereidingen. Ik werk elke dag meer dan 10 uur, maar dat doe je zelf wordt er dan gezegd. Je voelt je verantwoordelijk voor de kinderen en wilt het goed doen, dat kost tijd. Je wilt ook regelmatig met ouders in gesprek etc. Er moet zoveel gebeuren en je wilt jezelf ook blijven ontwikkelen. Alles kost tijd. Ik heb niet het gevoel dat ik iets doe voor mijn klas wat niet nodig is.'

'Het is niet bij te benen zonder in je vrije tijd en weekend te werken. Na een werkdag kom ik thuis en stort ik in. Daarom werk ik parttime om nog iets anders te kunnen dan onderwijs en mijn lessen naar behoren te kunnen voorbereiden. Gekkenwerk! Maar we doen het met liefde en dat is misschien wel het grootste probleem.'

Ideale opslagfactor

Van de mensen die hun voorkeur hebben aangegeven, geven verreweg de meesten aan dat 40% of 50% de ideale opslagfactor is (elke 34%). 13% vindt 30% de ideale opslagfactor en 12% geeft de voorkeur aan 60%.

Tabel 7: 'Hoe groot zou voor jou de ideale opslagfactor zijn voor voor/nawerk ten opzichte van de lestaak?' Excl. de antwoorden van respondenten die 'neutraal / geen mening' hebben ingevuld.

Leerkrachten geven aan dat, als de verhouding tussen lestaak, voor- en nawerk lessen en overige taken ideaal zou zijn, dat de volgende effecten zal hebben:

- betere kwaliteit van lessen: 79%
- minder werkstress: 76%
- meer aandacht voor leerlingen: 63%
- meer werkplezier: 59%

In de open opmerkingen vullen mensen dit aan met een betere balans tussen werk en privé, minder kans op burn-out, meer tijd om te ontspannen in de vrije tijd, meer aandacht voor zaken op school die nu blijven liggen en meer tijd om collega's te spreken.

Leerkrachten geven aan dat ze veel tijd kwijt zijn aan praktische en administratieve taken en extra taken die niet met lesgeven te maken hebben. Ze zouden graag zien dat dat door anderen uitgevoerd zou worden, zodat ze zich kunnen focussen op hun lestaak. Daarnaast zouden ze liever minder tijd besteden aan vergaderingen, verplichte personeelsuitjes en ouderavonden.

'Ik heb gekozen voor dit beroep omdat ik graag met kinderen werk en lesgeef. Er zou naar mijn mening daarin niet geschrapt moeten worden. Mijn voorkeur gaat uit naar minder vergaderingen, administratie (voor inspectie) en werkgroepen. Hierdoor gaat kostbare tijd verloren.'

'Ik wil niet perse een hogere opslagfactor. Liever zie ik focus op lesgevende taken en zoveel mogelijk activiteiten eromheen uitbesteden.'

'Werkstress ontstaat bij mij vooral door extra niet schoolse zaken. Sinterklaasfeest, ouderavonden, kerkdienst op zondag of avond. Verplichte personeelsuitjes. Week van het geld, waterdag, koningsspelen, etc'

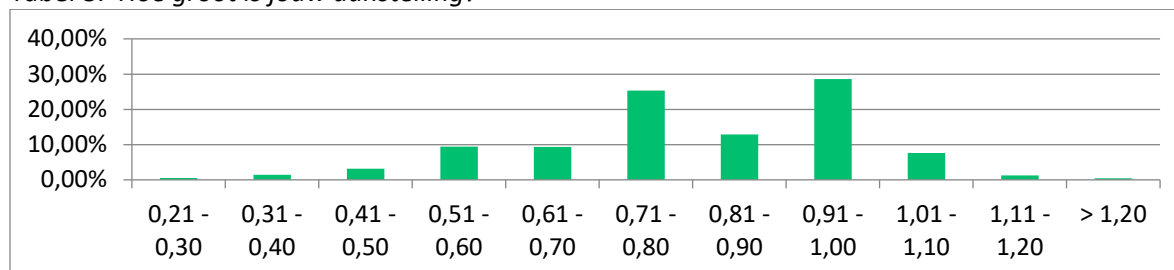
'Veel taken, zoals wachtlopen tijdens buitenpauzes, wachthouden bij de lunchpauzes en het meegaan naar het zwembad (kost bijna een dagdeel incl. heen en weer rijden) zou door anderen (minder-bevoegden) kunnen worden overgenomen. Dan heeft de leerkracht tijd vrij voor niet-lesgevende taken, voorbereiden, nakijkwerk en de eeuwige administratie'

'Wat mij als zij-instromer opvalt is dat ik zoveel tijd kwijt ben aan zaken die gemakkelijk door een evenementencoördinator of soort secretaresse-achtig persoon gedaan kan worden. Zoals kopiëren, lamineren, knutsels ophangen/afhalen, leerdoelen opzoeken en ophangen/afhalen, woordenmuur idem, vloer vegen. Hier heb je geen onderwijzers voor nodig. Maar meer schoonmaaktijd. Stagiaires of medewerkers events of administratief etc.'

4.2 voortgezet onderwijs

De meeste docenten in het vo hebben een aanstelling tussen de 0,71 en 1,00 fte. Bijna 10% heeft een aanstelling van meer dan 1,00 fte en 5% heeft een aanstelling van 0,50 fte of minder.

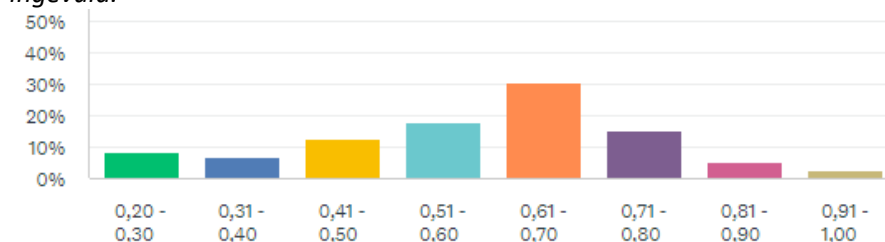
Tabel 8: 'Hoe groot is jouw aanstelling?'

Opslagfactor

Verreweg de meeste docenten, 47%, weten niet wat hun opslagfactor is. Van de mensen die het wel weten, heeft 31%, een opslagfactor van 0,61 – 0,70, 18% een opslagfactor van 0,51 – 0,60, 16% heeft 0,71 – 0,80 en 13% heeft 0,41 – 0,50.

Tabel 9: 'Wat is je opslag factor?' Excl. de antwoorden van respondenten die 'weet ik niet' hebben ingevuld.

Bijna iedereen geeft aan dat het voorbereiden en afsluiten van lessen (94%) en het maken en corrigeren van proefwerken, tentamens, schoolonderzoeken en andersoortige projecten (91%) onder de opslagfactor vallen. Daarnaast valt bij 82% ook de administratieve verwerking van leerlinggegevens en rapportvergaderingen eronder en geeft 48% aan dat het prepareren van het lokaal eronder valt.

86% van de docenten besteedt in werkelijkheid meer uren aan voor- en nawerk van lessen dan ze krijgen volgens de opslagfactor: 45% 'meer' en 41% 'veel meer'. Slechts 13% geeft aan dat de uren die ze krijgen voor voor- en nawerk goed overeenkomen met de uren die ze eraan besteden. Vooral docenten die gemiddeld 31 – 35 leerlingen in een klas hebben besteden 'veel meer' (64%) of 'meer' (29%) uren aan voor- en nawerk dan ze krijgen. Voor slechts 5% van hen komt het aantal uren dat ze voor voor- en nawerk krijgen overeen met het daadwerkelijk aantal gemaakte uren.

Overige taken

Dit beeld is vergelijkbaar voor de uren die docenten besteden aan 'overige taken': 80% besteedt meer uren aan overige taken: 45% 'meer' en 35% 'veel meer'. Slechts 17% besteedt ongeveer evenveel uren aan overige taken als wat ze ervoor krijgen. Ook hier besteden vooral docenten met een gemiddelde klassengrootte van 31-35 leerlingen in werkelijkheid 'veel meer' (52%) of 'meer' (39%) uren aan overige taken. Slechts 8% van deze groep zegt dat het aantal uren dat ze krijgen overeenkomt met de daadwerkelijke uren die ze eraan besteden.

Professionalisering

Bij de professionaliseringsuren ligt dit anders: 34% geeft aan de ze ongeveer evenveel uren besteden aan professionalisering als dat ze ervoor krijgen. 40% % besteedt 'minder' of 'veel minder uren' aan professionalisering dan waar ze recht op hebben. 24% besteedt er 'meer' of 'veel meer' uren aan. Met name docenten met een gemiddelde klassengrootte van 31-25 besteden veel minder tijd aan professionalisering: 27% tegenover 15% van de docenten die kleinere klassen hebben.

Ideale verdeling van taken

Wat betreft de ideale verdeling van taken besteden docenten bij voorkeur:

- 41 – 70% aan de lestaak
- 10 – 40% aan voor- en nawerk
- 10 – 20% aan professionalisering
- 10 – 20% aan overige taken

Indien de verhouding tussen de verschillende taken ideaal zou zijn, leidt dat tot:

- een betere kwaliteit van de lessen: 79%
- minder werkstress: 79%
- meer aandacht voor leerlingen: 77%
- meer werkplezier: 72%

Vooraf docenten met een gemiddelde klassengrootte van 31-35 leerlingen geven aan dat de kwaliteit van hun lessen zal toenemen (90%), ze meer aandacht voor leerlingen zullen hebben ((88%), minder werkstress zullen hebben (88%) en meer werkplezier (76%) als de verhouding tussen lestaak, voor-nawerk, professionalisering en overige taken ideaal zou zijn.

Andere effecten die veelvuldig genoemd worden zijn meer tijd voor ontspanning, meer rust, een betere sfeer in het team, een betere gezondheid en minder uitval.

In de open opmerkingen geven veel docenten aan liever meer dan minder lessen te geven, vooral in verhouding tot overige taken. Lesgeven is wat voldoening geeft en waarom ze voor het vak van leraar gekozen hebben. Ze zijn bang dat vermindering van de lestaak leidt tot meer 'overige taken'.

'Het is zaak dat het tot de regering/beleidsmakers doordringt dat veel docenten deeltijd werken omdat ze dan al een fulltime baan hebben. Ik heb een baan van 0,7 maar ik ben 6 dagen in de week aan het werk en ook in vakanties werk ik vaak door.'

'Minder lessen geven zou moeten leiden tot meer tijd om deze lessen voor te bereiden. Dit en kleinere klassen zijn de enige manier om de onderwijskwaliteit te waarborgen/verbeteren.'

'Ik wil heel graag aangeven dat ik ABSOLUUT TEGEN minder lesuren ben. Lesgeven is wat me gelukkig maakt; hoe vaker ik voor de klas sta des te beter. Ik vind het toetsen nakijken niet leuk en ik vind taak uren niet altijd leuk maar lesgeven juist!'

'Zouden jullie alsjeblieft op willen houden met de pleidooien voor minder lessen? Lesgeven is waarom ik dit werk doe en wat mij de voldoening in mijn werk geeft. Daarnaast is les ook de belangrijkste activiteit op school waarbij we echt iets kunnen bereiken bij leerlingen. De zoveelste verschuiving van les naar wat vage randactiviteiten (a.k.a. 'betekenisvol onderwijs') is een verdere achteruitgang van ons onderwijs.'

'Ik geef liever meer lessen per week met daarbij minder taken dan minder lessen met meer taken. De lessen zorgen niet voor werkdruk. Alles daar omheen wel.'

'Ik ben bang dat als ik zeg 'minder les' dat dit alleen maar meer in mijn eigen vingers zal snijden. Hoe minder lesuren, hoe meer taakuren en die kunnen enorm oplopen. Sommige collega's hebben wel 350 taakuren. Dat betekent dat zij voor alles en nog wat ingezet kunnen worden.'

'Het geven van lessen moet weer gezien worden als kern van ons beroep. Minder taken, gewoon goede lessen geven, dat moet het hoofdbestanddeel van een docentenbaan zijn. Lesgeven is fantastisch, maar al die andere taken maken het onderwijs zwaar. Weg met 'passend onderwijs'! Terug naar kwaliteit en inhoud.'

'Ik zie dat een directeur veel tijd kwijt is met administratieve zaken, die beter door een administratief iemand gedaan wordt. Ook ben je als leerkracht veel aan het poetsen omdat hier op bezuinigd wordt. Ik denk toch dat ik duurrder ben dan een goede huishoudelijke hulp. Ik zou zeggen. investeer daarin. een goede administratieve medewerker en een goede huishoudelijke hulp, laat ons meer tijd voor de kinderen.'

Inzet bij onderhandelingen

Voor een duidelijke inzet bij onderhandelingen geven leden in het vo het volgende aan:

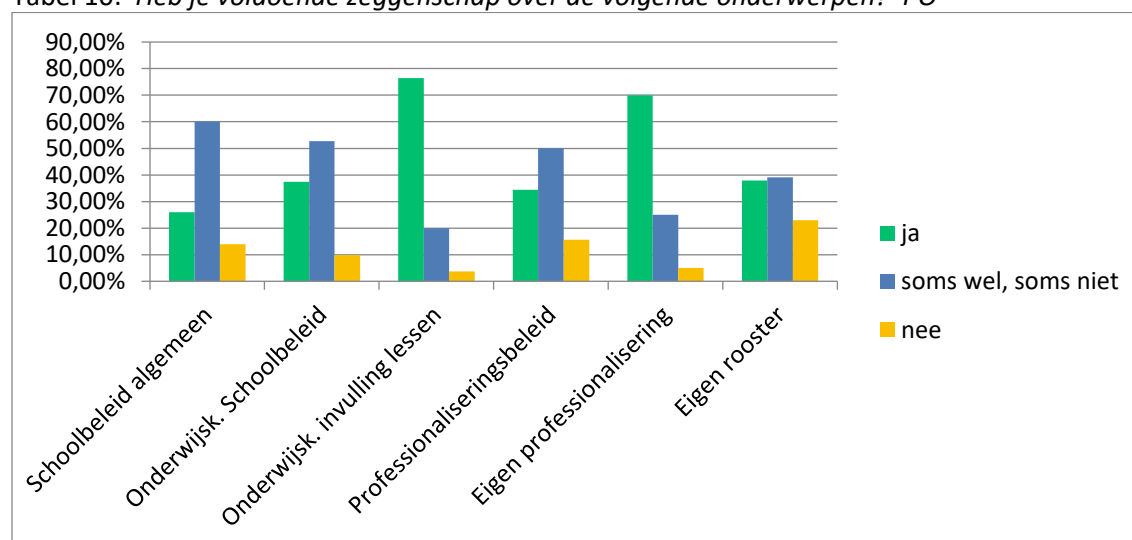
- 77% wil het aantal lesuren bij een voltijds aanstelling omlaag laten gaan van 720 naar 620 uur per jaar
- 66% vindt dat er een maximum van 20 startmomenten (aantal gegeven lessen) per week moet worden ingesteld.
- 63% vindt dat de opslagfactor minimaal 0,8 hoor te zijn
- 59% vindt dat er harde normen en definitief moeten komen voor wat opslagfactor betekent
- 55% vindt dat de zeggenschap van het personeel moet worden versterkt
- 46% vindt dat elke docent die dat wil meer moet kunnen lesgeven met een oplopende opslagfactor per lesuur.
- 39% vindt dat er harde normen en definities moeten komen voor wat een les is.

Vooraf docenten met een gemiddelde klassengrootte van 31-35 leerlingen pleiten voor minder lesuren (84%) en een maximum aantal startmomenten (77%).

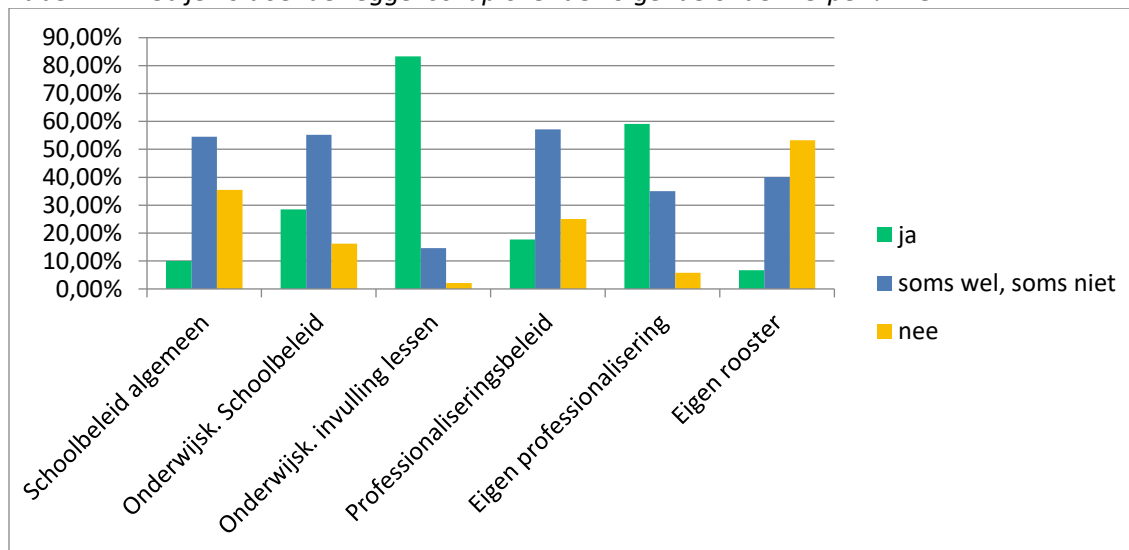
5. Zeggenschap

Leraren in po en vo ervaren voldoende zeggenschap over de onderwijskundige invulling van de eigen lessen en over de eigen professionalisering. Ze ervaren de minste zeggenschap over het eigen rooster en het algemeen schoolbeleid. In het vo geeft meer dan de helft van de leraren (53%) aan geen zeggenschap te hebben over het eigen rooster.

Tabel 10: 'Heb je voldoende zeggenschap over de volgende onderwerpen?' PO

Tabel 11: 'Heb je voldoende zeggenschap over de volgende onderwerpen?' VO

In beide sectoren geven meer leraren aan ontevreden te zijn over de zeggenschap die ze hebben over het beleid van het schoolbestuur dan tevreden te zijn. In po is 31% tevreden en 38% ontevreden. In het vo is 21% tevreden en 46% ontevreden.

In zowel po als vo geeft 32% van de leraren aan een professioneel statuut te hebben. Ongeveer 10% zegt dat er geen professioneel statuut is en bijna 60% weet het niet.

Van degenen die zeggen dat er een professioneel statuut is, geeft in beide sectoren 55% aan dat het statuut vaak wel werkt zoals bedoeld maar niet altijd. In het po geeft 28% van deze groep aan dat het statuut heel goed werkt en 4% dat het niet goed werkt. In het vo zegt zowel 11% dat het goed werkt als 11% dat het niet goed werkt.

In beide sectoren zegt een ruime meerderheid dat de medezeggenschap goed werkt: in het po 68% en in het vo 54%. Resp. 6% en 11% in po en vo geeft aan dat het niet goed werkt. De rest oordeelt neutraal of heeft er geen mening over.

In po en vo geeft resp. 52% en 61% aan dat de PMR het draagvlak van het gehele personeel soms peilt. In het po zegt 23% dat dit draagvlak vaak wordt gepeild en in het vo geeft 12% dit aan. Resp. 13% en 19% zegt dat het draagvlak nooit door de PMR wordt gepeild onder al het personeel.

Bijlage 1: Respondenten

De enquête is ingevuld door 8464 leden van 82% leraar is, 10% een ondersteunende functie heeft en 4% schoolleider of manager is.

4598 leden uit po, als volgt verdeeld:

- 3501 (76%) regulier po, excl sbo
- 238 sbo
- 284 so
- 528 vso
- 57 taalschool

Dit betreft:

- 3610 leraren
- 400 leerlingondersteuners, bv. zorgcoördinator, intern begeleider of leerlingbegeleider
- 241 onderwijsondersteuners, bv. klassenassistent en leraarondersteuner
- 214 schoolleiders
- 133 mensen met een andere functie

3866 leden uit vo, als volgt verdeeld:

- 3474 (90%) in vmbo / havo / vwo
- 140 pro
- 46 schakelklassen
- 206 'overig', onder andere mbo, internationale school

Dit betreft:

- 3356 leraren
- 103 leerlingondersteuners, bv. zorgcoördinator, intern begeleider of leerlingbegeleider
- 119 onderwijsondersteuners, bv. klassenassistent, instructeur, toa
- 161 schoolleiders/managers
- 127 mensen met een andere functie